

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Az emberölés kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés
elhatárolásának egyes kérdései**
Elméleti alapvetések

Szerző:

dr. Boda Zoltán Krisztán

2013. szeptember

Az 1979. július hó 1-jén hatályba lépett 1978. évi IV. törvény, azaz a régi Btk. 170. § (5) bekezdésének első fordulata az életveszélyt okozó testi sértés büntettének új törvényi tényállását tartalmazza, amely törvényi tényállást az új Btk. is átvette. A régi Btk. általános igazságügyminiszteri indokolása szerint az új törvényi tényállás megalkotására azért került sor, mert a bíróságok számos olyan cselekményt is emberölés kísérletének tekintettek, amikor valójában az elkövető szándéka nem ölésre irányult. Ennek az volt a végső oka, hogy az emberölés és a súlyos testi sértés között nem volt jogilag értékelhető átmenet, a két bűncselekmény büntetési tételei között túlságosan nagy volt a különbség. Az emberölés alapesetét ugyanis a törvény öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel, a súlyos testi sértést pedig csak három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegette. Ennek az ellentmondásnak a feloldása érdekében a Btk. az emberölésnél enyhébb, de a súlyos testi sértésénél súlyosabb büntetést rendel arra az esetre, ha a testi sértés életveszélyt okozott. Ebben az esetben ugyanis kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés szabható ki.

Az új törvényi tényállás hatálybalépését követően egy sor vitacikk jelent meg a Magyar Jog hasábjain, amelyek megpróbálták megnyugtató választ keresni az elhatárolási kérdésekkel kapcsolatban. Bár a törvény igazságügyminiszteri indokolása félre nem érthető módon utal arra, hogy az életveszélyt okozó testi sértés esetén az elkövetőt az eredmény vonatkozásában akár szándékosság, akár pedig gondatlanság terhelheti, mégis ebben a kérdésben volt a legélesebb vita. A cikkírók egy része lényegében a törvény miniszteri indokolásában kifejtettekkel egyező véleményt nyilvánít, míg az ellentétes álláspont képviselői szerint az életveszélyt okozó testi sértés csak akkor állapítható meg, ha az életveszélyt, mint eredményt az elkövető nem szándékosan, hanem gondatlanul idézi elő. Megjelent olyan elgondolás is, mely szerint a jövőben valamennyi eshetőleges szándékkal elkövetett emberölési kísérletet életveszélyt okozó testi sértés büntettként kell elbírálni.

Először azt a nézetet fejtem ki, melynek értelmében életveszélyt okozó testi sértés megállapításának nincs helye, ha elkövetőt az eredményt illetően szándékosság terheli, azaz praeter intentionális bűncselekményről van szó. Ennek értelmében a gyakorlat számára megoldhatatlan az életveszély okozására, illetőleg az ölésre irányuló szándék egymástól történő elhatárolása. Az

*életveszély fogalmába ugyanis a halál is benne van,*¹ ezt támasztja alá a jogi és a nyelvtani értelmezés is. A veszély fogalma jogilag annak lehetőségét jelenti, hogy a jogi tárgy sérelme ténylegesen bekövetkezik. Az élet tényleges sérelme a halál, az életveszély tehát a halál bekövetkezésének reális lehetőségével egyenlő. Az életveszély nyelvtani jelentése a következő: *az a súlyos helyzet, állapot, amelyben valakinek élete halálos veszélyben forog.*² Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet módszertani levele az életveszélyes sérülések felsorolását azzal a megjegyzéssel egészíti ki, hogy a halált a gyógykezelés elháríthatja vagy elhárítja. Ha az életveszélyt elhárítják, a halálos eredmény nem következik be, de ez soha nem az elkövető szándékától függ, és az is igen ritka eset, hogy az ő tevőleges magatartásának köszönhető (önkéntes eredményelhárítás). Mindez annak igazolását szolgálja, hogy *az életveszélybe, illetőleg a halálos eredménybe való belenyugvás, vagy ezeknek kívánása nem különbözteti meg az emberi magatartásokat, hanem éppen ellenkezőleg azoknak azonos jogi elbírálása szükséges.*³ Aki életveszélyes sérüléseket szenved, az ilyen cselekmények szokásos elkövetési helyein, vagy akár a műtőben is életét veszítheti, ezért elképzelhetetlen, hogy valaki belenyugodjék az életveszélyes sérülés okozásába, és ne nyugodjék bele abba, aki ezt elszenvedte az életét is veszítheti. Az ezen álláspontot vallók szerint *a Btk. 15. §-át* (megj: az 1978. évi IV. törvény 15. §-át) *ebben az esetben nem lehet alkalmazni, mivel ha egy eredmény valamely bűncselekmény minősített esetében található, és ugyanez az eredmény egy súlyosabban büntetendő szándékos bűncselekmény alapesetének eleme, akkor az eredmény szándékos előidézése mindig az utóbbi szerint értékelendő.*⁴ Tehát ilyenkor életveszélyt okozó testi sértés büntette helyett emberölés kísérletét kell megállapítani.

Egy másfajta megoldás értelmében *ezentúl életveszélyt okozó testi sértésként kell elbírálni valamennyi eshetőleges szándékkal elkövetett emberölési kísérletet.*⁵ A fentebb leírtakhoz hasonló módon az ezen nézetet vallók szerint is az életveszély nyelvtani értelemben azt jelenti, hogy az annak kitett személy életbenmaradása, vagy halálának bekövetkezése csak a véletlenül múlik. Aki pedig ezt a helyzetet szándékosan idézi elő, az embertársa életére tör. Különösen igaz ez akkor, amikor az elkövető kívánja az életveszély bekövetkezését, de a halálos eredmény a véletlen folytán elmarad. Éppen ezért már a nyelvtani értelmezés alapján is levonható az a következtetés, hogy amikor az

¹Dr. Julis Mihály: egy jogalkalmazó felfogása az életveszélyt okozó testi sértésről

²Magyar Nyelv Értelmező Szótára esetében található

³Dr. Julis Mihály: lásd 1

⁴Dr. Julis Mihály: lásd 1

⁵Szedes Gyula: Az életveszélyt okozó testi sértés büntetével összefüggő értelmezési kérdések

elkövető az életveszélyes állapotot nem kívánta, de annak bekövetkezés iránt közömbös maradt, az életveszélyt okozó testi sértés törvényi tényállásának hiányában a kísérletre vonatkozó általános szabályok szerint tartoznék felelősséggel, amelyek azonban direkt szándékkal elkövetett ölési kísérlet esetén mindig alkalmazandók. A cikkíró szerint ugyanerre a következtetésre jutunk a rendszertani értelmezés során is, ugyanis az életveszélyt okozó testi sértés büntette megalkotásának az volt a célja, hogy a személyek életét, nem pedig a testi épségét védje. Kiindulópont itt is az, hogy a szóban forgó büntett szándékos alakzata esetén a szándék az élet kioltására irányul, de a magatartás az elkövetőtől független ok miatt csupán a testi épséget sértette. Ebben az esetben a kétféle bűncselekmény objektív értelemben látszólag külön is válik. Az emberölés kísérlete életveszélyes sérülést okozó testi sértésként jelenik meg. Valójában a két jogvédte érdek, azaz a halál és a testi épség között kölcsönös, szoros összefüggés van. Ennek további bizonyítására érdemes utalni a halált okozó testi sértés és az emberölés viszonyára. A halált okozó testi sértés vegyes bűnösséggel követhető el, ugyanis az elkövető a testi sértést szándékosan, míg annak halálos eredményét gondatlanul okozza. Ha viszont az elkövető a testi sértést gondatlanul okozta, a halálos eredményért való felelőssége gondatlan emberölés vétségében állapítható meg. Végeredményben az mondható el, hogy a jogalkotó nem találta azonos súlyúnak az egyenes, illetve az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés kísérletét. Emiatt volt szükség a kétféle magatartás elhatárolására s ezzel kifejezésre juttatta azt, hogy ennek a büntetőjogi megítélése általában enyhébb, mint az egyenes szándékkal elkövetett ölési kísérleteké.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a fentebb ismertetett, a miniszteri indokolással ellentétes álláspontok a 80-as évek legelejéről, tehát még a 15. számú Irányelv megalkotása előtti időkből származnak, s ezen Irányelv hiányának is betudható, hogy ennyire eltérő vélemények láttak napvilágot.

A következőkben azon felfogást ismertetem, amely ugyancsak az említett Irányelv előtti időből való, de azzal egyezően fejti ki az új törvényi tényállás helyes értelmezését, az elhatárolási problémákat, s ezzel az előzőekben kifejtettek cáfolatát is adja.

A bírósági gyakorlatban is előfordult olyan felfogás, amely az életveszélyt okozó testi sértést olyannak tekinti, amely sui generis eshetőleges szándékkal megvalósított emberölés kísérletét,

valamint azt az esetet foglalja magába, amikor a szándékon túli eredmény tekintetében az elkövetőt csak gondatlanság terheli. Az egyik ügyben megállapított tényállás szerint a vádlott 9 cm pengehosszúságú késével közepest meghaladó erővel megszúrta a sértett mellét. Az egyetlen szúrás megnyitotta a mellüregét és a hasüregét is és 1 cm mélységben a máj lebenyébe is behatolt és életveszélyes állapotot idézett elő. Az elsőfokú bíróság a bántalmazást azért minősítette életveszélyt okozó testi sértés büntettének, mert az ilyen cselekmény a Btk. rendelkezései folytán életveszélyt okozó testi sértést valósít meg, noha az elkövetőt az eshetőleges ölési szándék vezette. A Legfelsőbb Bíróság ezzel az állásponttal nem értett egyet és Bf.IV.1123/1979. számú ítéletében kifejtette, hogy az emberölés büntettének kísérletét az életveszélyt okozó testi sértéstől az határolja el, hogy az elkövetőt a sértett megölésének egyenes vagy eshetőleges szándéka vezette-e, vagy szándéka csupán testi sértés okozására irányult. Az életveszélyt okozó testi sértés megállapításának további feltétele, hogy az elkövető cselekménye a sértett életét veszélyeztető eredményt idézzon elő és az eredmény tekintetében legalább gondatlanság terhelje. Ugyanakkor az eshetőleges ölési szándékkal elkövetett és kísérleti szakban maradt cselekmények változatlanul az emberölés büntettére vonatkozó anyagi jogi szabályok szerint minősülnek.

Az elhatárolásnál döntő fontosságú az életveszély fogalmának a meghatározása. Az olyan magyarázattal, hogy az életveszély „az a súlyos helyzet vagy állapot, melyben valakinek az élete halálos veszélyben forog” nem sokra megyünk, ugyanis ez az *idem per idem* nevű logikai hibára jellegzetes példa. Helyes az a megállapítás, hogy az életveszély a halál bekövetkezésének a lehetősége, azonban ez nem jelenti azt, hogy az életveszély fogalmába a halál is beleértendő. Az életveszély a halál reális lehetőségét jelenti, azaz minden lényeges feltétel adott és elkezdődhet az adott dolog valósággá válása. *Az életveszély tehát megvalósult, ha megindult a külsődleges folyamat, amely az ilyen fiziológiai folyamat kiváltására alkalmas, illetve megindult az a fiziológiai folyamat, amely halálhoz vezet.*⁶ Mindebből az következik, hogy az életveszély, mint bűncselekményi eredmény, nem csak orvosi szemszögből életveszélyes sérülés esetén állapítható meg, hanem olyankor is, ha sérülés egyáltalán nem keletkezik, de az elkövetési magatartás által létrehozott helyzet életveszélyes sérülés előidézésére alkalmas volt. Így például egy úszni nem tudó ember vízbelökése nem feltétlenül jár sérülés okozásával, holott az életveszélyt előidézi.

⁶Dr. Bócz Endre: Életveszélyt okozó testi sértés vagy emberölési kísérlet?

Az életveszély fogalmilag feltételezi a halál elhárítására alkalmas beavatkozás lehetőségét, tehát helytelen az a kijelentés, amely szerint az életveszély nem jelenthet egyebet, mint azt, hogy az annak kitett személy életbenmaradása avagy halálának bekövetkezése csak a véletlenül múlik. Mindezen felül a hírközlési és közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás és orvostudomány fejlesztése, illetve fejlődése alapján semmiképpen sem szabad azt gondolni, hogy az idejében történő, életveszélyt elhárító orvosi beavatkozás a véletlennek köszönhető.

Ugyancsak nem felel meg a valóságnak az a kijelentés, hogy az életveszély a halál tényleges bekövetkezésével, illetve az életveszély tudata a halál tényleges bekövetkezésének tudatával jár feltétlenül együtt, ezt sem a pszichológia, sem a köztapasztalat nem igazolja.

Más szerző szerint eleve szükségtelen az életveszély nyelv- illetve orvostudományi fogalmával szemben értelmezési vitát folytatni, mivel ezek a fogalom-meghatározások a köznapi gondolkodással szemben állnak. Az elhatárolásnál különbség tehető nemcsak az eredmény előrelátásában, hanem az eredmény kívánásában, illetőleg az eredménybe való belenyugvásban. *Az eshetőleges ölési szándékot az életveszélyre irányuló eshetőleges szándéktól az eredménybe való belenyugvás különbözősége alapján lehet elhatárolni.*⁷ Az eredménybe való belenyugvást a konkrét cselekvés elemzésével lehet megítélni. Egy jó kapcsolatban álló, a sértettet becsülő vádlott az indulat hatására csekély erővel, nem irányzottan, késsel olyan életveszélyt előidéző sérülést okoz, amelynek a gyógytartama csekély és az életveszély is közvetett. Ebben az esetben nem vitás, hogy az elkövetőben esetleg felmerülő életveszélynek, illetőleg halál képzetének a vizsgálata a szándék elemei közül egyedül eredményre nem vezethet. Az sem kétséges, hogy ez a cselekmény a halálos eredménybe való belenyugvának kevesebb következtetésre ad alkalmat. Az ilyen cselekmény esetleg az életveszélyes helyzetbe való belenyugvást fejezi ki.

Egy másik esetben a vádlott egy sötét lépcsőházban lezajló verekedés során zsebkecsével, közepes erőfelfejtéssel, visszakézből a sértett fel csapott, majd a vádlott a társaival együtt eltávozott a helyszínről. Azt tudta, hogy a szúrás elérte a sértettet, azonban, hogy a sértett mely testrészén sérült meg és milyen sérülést szenvedett el, csak a nyomozás során tudta meg. A kés áthatolt a hasfal rétegein, megnyitotta a hasüreget, a máj jobb lebenyének domború felszínén is sérülést okozott. A

⁷Dr. Kunyhár László: Az életveszélyt okozó testi sértés büntette a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatában

sérülés életveszélyes volt, tényleges károsodás nélkül hat hét alatt gyógyult. Abból, hogy a sértett és a vádlott korábban nem volt haragos viszonyban, a szúrás erejéből, illetve azon tényből, hogy a vádlott nem célozva csapott a sértett felé, a bíróság helyesen következtetett az ölési szándék hiányára. Abból azonban, hogy a sötétben anélkül, hogy tudta volna, hogy kit és milyen testrészen szúr meg, mégis cselekedett, arra vonható következtetés, hogy az életveszélyes sérülés okozásának a lehetőségét felismerte, s minthogy ennek ellenére cselekedett, az ilyen eredmény bekövetkezésébe belenyugodott a vádlott.

A régi Btk. hatálybalépését követően a bíróságok az elhatárolásnál más utat választottak, ugyanis az ölésre irányuló szándék hiányának megállapítása után vizsgálták az életveszélyért való felelősség kérdéseit. Ez a gyakorlat - amely az in dubio pro reo elvével ellentétesnek tűnik - azért alakult így ki, mert ezekben az ügyekben a vád az emberölés bűntette kísérletének a megállapítását célozta.

Azonban az életveszélyes, de halált mégsem okozó bántalmazás esetén előtérbe kell kerülnie az életveszélyt okozó testi sértés bűntettének és az emberölés kísérlete csak akkor jöhet szóba, ha bebizonyul, hogy az elkövető a cselekménye következményét előre látta és ebbe az - általa előre nem látható ok folytán - elmaradt eredménybe belenyugodott.